Erfgoedvereniging Heemschut
Commissie Amsterdam
Korenmetershuis
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV AMSTERDAM
amsterdam@heemschut.nl

Aan het Dagelijks Bestuur van Nieuw-West
Postbus 2003
1000 CA AMSTERDAM

Amsterdam, 28 februari 2025
Betreft: **verzoek tot bescherming van de Airey-woningen langs de Burgemeester de Vlugtlaan als gemeentelijk monument**

Geachte leden van het Dagelijks Bestuur,

Hiermee verzoekt Erfgoedvereniging Bond Heemschut u om de Airey-strook langs de Burgemeester de Vlugtlaan in Amsterdam Nieuw-West, bestaande uit 13 woonblokken en 6 kleine winkelblokjes, conform de vigerende erfgoedverordening aan te wijzen tot gemeentelijk monument. Wij verzoeken u de vereiste procedures conform de erfgoedverordening te starten. Het volledige overzicht van adressen zit als bijlage bij deze brief.

Wederopbouw
De Airey-woningen werden in 1952-1953 gebouwd naar ontwerp van het architectenbureau van J.F. Berghoef in de toen nieuw aangelegde tuinstad Slotermeer.

Na de vaststelling van het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) van 1935 werd in 1939 als eerste uitwerking het plan voor de wijk Slotermeer vastgesteld. Als gevolg van de Tweede Wereldoorlog werd de bouw van Slotermeer met meer dan tien jaar vertraagd. De eerste paal werd geslagen op 1 december 1951. In het najaar van 1952 konden de eerste woningen in gebruik genomen worden. Op 7 oktober 1952 werd de eerste Amsterdamse Tuinstad buiten de Ringspoorbaan geopend door Koningin Juliana.

Airey-bouwsysteem
De Airey-strook omvat dertien woonblokken aan de noordkant van de Burgemeester de Vlugtlaan in Slotermeer met zes blokjes losse winkelwoningen aan de De Tourton Bruynsstraat en Johannes Poststraat. Dit ensemble is in de jaren vijftig gerealiseerd naar een ontwerp uit 1951 van architect J.F. Berghoef. De bebouwing is gerealiseerd met het Nemavo-Airey-systeem. Dit bouwsysteem is de Nederlandse versie van het Engelse Airey-bouwsysteem. Sir Edward Airey was de bedenker en tevens directeur van het bedrijf dat het systeem ontwikkelde. Op advies van de vooruitstrevende bouw-ondernemer H. van Saane, directeur van de Nederlandse Maatschappij voor Volkshuisvesting (Nemavo), werd dit bouwsysteem door de architecten J.F. Berghoef en H.T. Zwiers in samenwerking met de fabrikanten De Vries Robbé & Co N.V. in Gorinchem (staalconstructies en stalen ramen) en N.V. Betondak in Arkel aangepast voor serieproductie in Nederland onder de naam Nemavo-Airey.

Erfgoedvereniging Heemschut
Commissie Amsterdam
Korenmetershuis
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV AMSTERDAM
amsterdam@heemschut.nl

Aireyflats bestaan uit een skelet van beton en staal, de gevels bestaan uit betonkolommetjes aan de buitenzijde bekleed met prefab betonplaten en aan de binnenzijde afgewerkt met drijfsteen o.i.d. Houten verdiepingsvloeren zijn aangebracht op stalen tralieliggertjes. Kozijnen en dakspanten zijn van staal, het dakbeschot is van hout, bedekt met bitumen. Het Airey-systeem is één van de vele bouwsystemen die na de oorlog werden ontwikkeld om zo snel mogelijk en met zo efficiënt mogelijk materiaalgebruik te bouwen. Men hoopte door nieuwe, industriële bouwtechnieken in te zetten een snelle oplossing te kunnen vinden voor de grote woningnood in het naoorlogse Nederland.

Slotermeer

Voor de tuinstad Slotermeer maakte Berghoef in 1951 voor een zestal woningbouwverenigingen een plan bestemd voor twee bouwlocaties; aan de Burgemeester de Vlugtlaan en de Burgemeester Fockstraat. Als eerste bouwde men de vier blokken aan weerszijden van de Burgemeester Fockstraat. Iets later volgde het tweede deel van het project, de bouw van de 13 blokken tussen de Burgemeester de Vlugtlaan en de De Tourton Bruynsstraat/Johannes Poststraat. Bij de 13 woonblokken realiseerde men ook 6 kleinere woon-winkelblokjes. In een poging de al te rigide rechte plaatsing van open bouwblokken te doorbreken werd gekozen voor een afwisseling tussen schuine en rechte plaatsing van de blokken. Deze verkaveling was begin jaren vijftig zeer vernieuwend. De 13 bouwblokken werden van oost naar west achtereenvolgens gebouwd voor de woningbouwverenigingen Dr. Schaepman, Onze Woning, Eigen Haard en Rochdale.

De 13 blokken tellen drie woonlagen onder een plat dak. Op de begane zijn tussen de woningen bergingen aangebracht. De woningen en de bergingen kan men betreden door sobere houten deuren. De gevels zijn opgetrokken met lichte prefab gevelplaten. In de gevels zitten ranke raam-profielen met een maatvoering die identiek is aan de maatvoering van de gevelplaten. De oorspronkelijke stalen kozijnen en ramen zijn bij de renovatie vervangen door speciaal ontwikkelde, goed isolerende, aluminium kozijnen en ramen die de oorspronkelijke geveldetaillering goed benaderen. Aan de achterzijde, de zijde met zicht op het groen, zijn balkons aangebracht. In de kopgevels zijn de iets uitstekende rookgaskanalen zichtbaar; ook die zijn opgebouwd uit prefab elementen. De gevels worden beëindigd door een eenvoudige doch sierlijke houten dakrand. De 6 winkelblokjes aan de De Tourton Bruynsstraat zijn eveneens opgetrokken met het Airey-systeem. De blokjes hebben een flauw zadeldak en bestaan uit een woning met ruimte voor bedrijvigheid. De bedrijfszijde is transparant, het woongedeelte heeft een meer gesloten gevelbeeld, vergelijkbaar met de flatblokken. Voor een uitvoerige beschrijving van het Airey-bouwsysteem verwijzen wij u naar de publicaties *Pracht in Prefab - Het Nemavo-Aireysysteem in Amsterdam,* Amsterdamse Raad voor de Monumentenzorg 2004 en *NEMAVO-AIREY - Kernkwaliteiten & Transformatiemogelijkheden*, TU Delft 2017.

Beschermd stadsgezicht

Het complex aan de Burgemeester de Vlugtlaan is onderdeel van het beschermde stadsgezicht het 'Van Eesterenmuseum'. In 2007 is het gebied aan weerszijden van de Burgemeester de Vlugtlaan in

Erfgoedvereniging Heemschut
Commissie Amsterdam
Korenmetershuis
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV AMSTERDAM
amsterdam@heemschut.nl

Amsterdam Slotermeer aangewezen als beschermd stadsgezicht. Aanleiding hiervoor was de bedreiging van dit karakteristieke naoorlogse cultuurhistorisch erfgoed als gevolg van de stedelijke vernieuwingsoperatie van stadsdeel Nieuw-West. Het buitenmuseum is een 'levend' openlucht-museum, met een 'collectie' bestaande uit woningen, plantsoenen, scholen, winkels, parken, pleinen en straten. Het gebied vormt een hoogtepunt in de naoorlogse stedenbouw en architectuur in Amsterdam. Het museumgebied is een stedenbouwkundig en architectonisch gaaf bewaard voorbeeld van een jaren vijftig wijk. Verschillende woningtypen, bouwtechnieken en architectuur-stijlen zijn hier zichtbaar in een ontspannen en gevarieerde tuinstedelijke verkaveling. Door hun ligging aan de Burgemeester de Vlugtlaan, een belangrijke doorgaande weg, zijn de Airey-blokken in feite het gezicht van dit beschermde stadsgezicht. Door de kenmerkende verkaveling, het typische bouwsysteem en de vriendelijke uitstraling van de architectuur zijn ze een perfecte illustratie van de optimistische jaren vijftig. De kwaliteiten van de Airey-strook hebben mede bijgedragen aan het feit dat juist Slotermeer-Noord een beschermd stadsgezicht is geworden.

Waardering

Na een langdurige actie voor behoud vanuit Heemschut, ProWest, het Cuypersgenootschap en een groep bewoners in de jaren 2008-2013 zijn de woningen gerenoveerd. Bij deze renovatie zijn de woningen grondig aangepakt. Het interieur is gemoderniseerd en de blokken zijn verduurzaamd. Het exterieur is op zorgvuldige wijze teruggebracht in de oorspronkelijke staat. Inmiddels geldt de aanpak van deze blokken als een voorbeeld voor vergelijkbare projecten elders in den lande.

De Airey-woningen zijn monumentwaardig om de volgende redenen:

- Stedenbouwkundig vanwege de opvallende schuine plaatsing van de blokken, één van de eerste pogingen om meer speelsheid aan te brengen in het vernieuwende maar ook wat rigide verkaveling van het AUP.
- Architectuurhistorisch als goed voorbeeld van naoorlogse systeembouw met het Nemavo-Airey-systeem; een voor die tijd vernieuwende oplossing voor de grote woningnood en vanwege de sobere maar hoogwaardige vormgeving van de architectuur.
- Vanwege de beeldbepalende betekenis van de woonblokken voor het Van Eesterenmuseum, een beschermd stadsgezicht, dat tot op heden zijn karakter gaaf heeft weten te behouden.
- Vanwege de (toenemende) zeldzaamheid van woonblokken gebouwd met het Nemavo-Airey-systeem en de zorgvuldige, voorbeeldige renovatie, waarbij het oorspronkelijke karakter goed herkenbaar is gebleven.
- Cultuurhistorisch als illustratie van de aanpak van de woningnood in de naoorlogse periode. Het complex staat ook symbool voor de enorme sociaal economische ontwikkelingen na de Tweede Wereldoorlog, voor de ideeën over een gezonde leefomgeving met ruimte, lucht en licht en voor de wijkgedachte in de stedenbouw.

Erfgoedvereniging Heemschut
Commissie Amsterdam
Korenmetershuis
Nieuwezijds Kolk 28
1012 PV AMSTERDAM
amsterdam@heemschut.nl

Indien gewenst geven wij graag een nadere toelichting op deze brief.

Namens de commissie Amsterdam van Heemschut,
met vriendelijke groeten,

Norman Vervat (voorzitter)

C.c.: Jasmin Sporer, stadsdeel Nieuw-West

Bijlage

De Tourton Bruynsstraat 1-H, 1-1, 1-2; 5; 7-H, 7-1, 7-2; 9; 11; 13-H, 13-1, 13-2; 17; 19-H, 19-1, 19-2

Hilbert van Dijkhof 1-H t/m 11-2
Hilbert van Dijkhof 2-H t/m 12-2

Hans Katanhof 1-H t/m 11-2
Hans Katanhof 2-H t/m 12-2

Jacob Frankhof 1-H t/m 11-2
Jacob Frankhof 2-H t/m 12-2

Jan Postmahof 1-H t/m 11-2

Leo Frijdahof 2-H t/m 12-2

Badrianhof 1-H t/m 11-2
Badrianhof 2-H t/m 12-2

Leendert Valstarhof 1-H t/m 11-2
Leendert Valstarhof 2-H t/m 12-2

Johannes Poststraat 1-H t/m 29